UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Is het revolutionaire momentum in Wit-Rusland verlopen?

Marácz, L.

Publication date
2020
Document Version
Final published version
Published in
Armex

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2020). Is het revolutionaire momentum in Wit-Rusland verlopen? *Armex*, *104*(4), 12-13.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:09 11月 2026

Column

Is het revolutionaire momentum in Wit-Rusland verlopen?

Prof. Dr. László Marácz

Op 9 augustus jl. waren er presidentsverkiezingen in Wit-Rusland. Ook deze werden, net zoals alle vijf voorafgaande uitvoeringen, officieel gewonnen door zittend president Aleksandr Loekasjenko met zo'n 80 percent van de uitgebrachte stemmen. De oppositie vermoedde echter stembusfraude en ging massaal de straat op om hiertegen te protesteren. De ordetroepen van Loekasjenko sloegen de demonstraties hardhandig neer. Hoewel de onrust tegen het bewind van president Loekasjenko blijft aanhouden, lijkt het momentum voor een democratische omwenteling in Wit-Rusland verlopen te zijn. Op het cruciale moment deden de Wit-Russische oppositie en de EU de verkeerde zetten. Dit gaf Loekasjenko de mogelijkheid zijn laatste kaart uit te spelen.

Wit-Rusland

Wit-Rusland, dat in de eigen Wit-Russische taal Belarus genoemd wordt, was onderdeel van de Sovjet-Unie en verklaarde zich in 1991 tijdens de ineenstorting van het Sovjetimperium onafhankelijk. Het land, dat zo'n tien miljoen inwoners telt en grenst aan Polen, Litouwen, Letland, Rusland en Oekraïne, bleef echter wel samen met enkele andere voormalige Sovjetstaten, zoals Rusland en Kazachstan, optrekken in de nieuwe statenbond, het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS) dat de Sovjet-Unie moest vervangen. In 1994 kwam Loekasjenko aan de macht via presidentsverkiezingen.
Loekasjenko die zijn bestuurlijke opleiding had genoten in de gestaalde communistische kaders, bleef vasthouden aan een autoritair landsbestuur dat de politieke en economische methoden van de Sovjet-Unie wilde voortzetten. Na twee termijnen veranderde hij ook de grondwet, zodat hij in wezen onbeperkt herkozen kon worden als de president van zijn land.

Presidentsverkiezingen

Hoewel Wit-Rusland samenwerkte met Rusland, probeerde Loekasjenko na de opkomst van de Russische president Vladimir Poetin een eigen positie tussen de Europese Unie (EU) en Rusland in te nemen die hem mogelijkheden gaf onafhankelijk te blijven. Deze positie wordt ook ingegeven door de geografische ligging van het land tussen de beide machtsblokken. Zo sloot hij zich in 2009 aan bij het Oostelijk Partnerschap, dat de EU had opgericht voor de intensivering van de betrekkingen met de voormalige lidstaten van de Sovjet-Unie die geen lid waren van de EU. De president slaagde erin om vijf presidentiële ambtstermijnen vol te maken, waardoor hij al inmiddels 26 jaar aan de macht is. Doch dit jaar verliep de verkiezing anders.

Loekasjenko won de verkiezingen weer met de gebruikelijke 80 procent, maar dit werd door de oppositieleidster en tegenkandidate Svetlana Tichanovskaja, die 9,9 procent van de stemmen kreeg, aan fraude geweten. Als reactie kwamen er massademonstraties in de hoofdstad Minsk op gang, die aanvankelijk door de ordetroepen van Loekasjenko met harde hand werden neergeslagen. Deze acties van de oproerpolitie deden de spanningen in het land verder escaleren. Loekasjenko werd in het nauw gedreven en speelde, wat dergelijke autoritaire leiders vaker doen in een dergelijke positie, zijn laatste, klassieke afleidingskaart. De onrust was volgens de president allemaal te wijten aan de 'buitenlandse inmenging' van het Westen in de Wit-Russische binnenlandse zaken. Om deze bewering kracht bij te zetten verscheen hij na de eerste golf van massale demonstraties in het uniform van de opperbevelhebber van het Wit-Russische leger. Met een Kalasjnikov in de hand verklaarde hij dat Wit-Rusland door 'buitenlandse krachten' wordt gedestabiliseerd en dat het leger klaar staat om het vaderland te verdedigen. Het dient te worden gezegd dat de Wit-Russische oppositie en het Westen Loekasjenko optimale munitie hebben geleverd om deze kaart te spelen.

Kaart van Wit-Rusland. Afbeelding: Wikimedia Commons

Als reactie op de verkiezingsuitslag kwamen er massademonstraties in de hoofdstad Minsk op gang. Foto: Wikimedia Commons, Homoatrox

Litouwen

De oppositieleidster Tichanovskaja, die voor toetreding van haar land tot de EU is, bleek twee dagen na de verkiezingen naar buurland Litouwen te zijn gevlucht omdat zij, naar eigen zeggen, 'onder druk was gezet' door het bewind van Loekasjenko. Aanvankelijk riep zij de demonstranten op hun verzet tegen Loekasjenko te staken uit angst voor zinloos bloedvergieten. De Litouwse regering bood haar onderdak aan en organiseerde een steunbetuiging aan de demonstranten in Minsk door een 34 kilometer lange menselijke keten van de Litouwse hoofdstad Vilnius naar de grens met Wit-Rusland op te zetten. Deze menselijke keten, waaraan 50.000 Litouwers meededen, herinnerde aan het Baltische protest van 31 jaar geleden, waarmee een einde kwam aan het gedwongen lidmaatschap van de Baltische landen aan de Sovjet-Unie. Hoewel de vlucht van oppositieleidster Tichanovskaja gezien vanuit humanitair oogpunt begrijpelijk is, was het voor de democratische omwenteling in Wit-Rusland beter geweest als zij in Wit-Rusland was gebleven met alle risico's van dien. Nu kan Loekasjenko de inwoners van Wit-Rusland erop wijzen dat er 'buitenlandse inmenging' is vanuit Litouwen, dat EU- en NAVO-lid is, met als doel om het land te bezetten.

Loekasjenko heeft rugdekking van de Russische president Poetin. Foto en.kremlin.ru

EU versus Rusland

Wit-Rusland onder Loekasjenko heeft steeds een eigen positie gekozen tussen de EU enerzijds en Rusland anderzijds, hoewel Wit-Rusland met andere voormalige lidstaten van de Sovjet-Unie, zoals Rusland en Kazachstan in het GOS en de Euraziatische Economische Unie participeert. Dit heeft echter niet verhinderd dat Wit-Rusland met de EU en Westerse financiële instellingen, zoals de Wereldbank en het IMF samenwerkte. De Duitse bondskanselier Angela Merkel en de Franse president Emmanuel Macron, die sinds het Verdrag van Aken op 22 januari 2019 de rijen in internationale conflicten weer gesloten hebben, boden president Loekasjenko bemiddeling met de oppositie aan. Dit werd door Loekasjenko resoluut afgewezen, die daarop de banden met de Russische president Vladimir Poetin strakker aanhaalde. Poetin dreigde op zijn beurt Merkel en Macron zich niet met de Wit-Russische zaak te bemoeien. De Russische president is bevreesd dat de verdere oostelijke uitbreiding van de NAVO ook Wit-Rusland zal bereiken. Die argwaan van Poetin werd al eerder gevoed door de beslissing van de Amerikaanse president Trump om ongeveer 10.000 man VS-troepen van Duitsland over te brengen naar Polen, dat weer grenst aan Wit-Rusland. Met de dekking van Poetin in de rug verscheen Loekasjenko in militair tenue en voerde de druk op de eigen bevolking op met de bewering dat het eigen leger klaar staat om een EU-/NAVO-invasie af te slaan. Het was beter geweest als Merkel en Macron zich afzijdig hadden gehouden om Loekasjenko's laatste kaart van 'buitenlandse inmenging' uit handen te slaan.

Merkel en Macron hadden zich beter afzijdig kunnen houden. Foto: Land NRW, Ralph Sondermann

Maidan

Het lijkt er niet op dat zich in Minsk een revolutionair scenario zal voltrekken zoals in 2014 op het Maidanplein in Kiev. Het momentum lijkt te zijn verlopen. Loekasjenko is volop in de gelegenheid gesteld om zijn laatste kaart, namelijk die van de afwending van 'buitenlandse inmenging' in te zetten. Hiermee kan hij het Westen buiten de deur houden en Rusland binnenhalen, om zo de massale oppositie in Wit-Rusland tegen zijn bewind in te dammen.

Het lijkt er niet op dat zich in Minsk een revolutionair scenario zal voltrekken

Maidan in 2014. Een dergelijk scenario zal zich waarschijnlijk niet in Minsk voltrekken. Foto: Wikimedia Commons, Mstyslav Chernov